

изр. Чот2/89

126/81

И. А. Крилов и његова басна

И. А. КРИЛОВ, РУСКИ ПИСАЦ БАСНА

Басна је, као што је познато, стародревни облик књижевности. Творцем басне се сматра Грк Езоп, који је, по Херодотову тврђењу, живео у шестом веку пре Христа. Од старих класичних баснописаца спомињу се још грчки песник Бабрије из другог века после Христа, па онда, у широј публици боље познати римски баснописац Федар. Једна особито лепа Бабријева басна, Јелен без срца, изашла је у преводу проф. В. Чайкановића, у Књижевном Гласнику. Федрове басне су популарније; оне су на много места гимназијска лектира за латински језик. И Бабријеве и Федрове басне измакле су доста од Езопових, и по форми, и по живљем тону излагања, и по духовито нађеним детаљима. Али, после њих је басна стала, и таква каква дочекала средњи век, време када је ушла у све западно европске литературе, да би после из њих прешла и у литературе разних мањих, и књижевно мање напредних нација.

Класични писци басана, такође и строги подражаваоци класицизма у басни — рецимо немачки песник Лесинг, који је још и у XVIII веку исмеавао Лабонтена — радили су своје басне у стегнутој једноставној прози, у строгом класичном стиху, са сухим излагањем теме која као стрела брзо и право жури у наукоучење, у дидактику и поуку. Има и данас присталица те крајње, како кажу племените простоте у басни. Ти људи мање воле модерну, поетизовану, разним мотивима и детаљима обогаћену басну, басну која је често врста анегдоте, или уметничка мала прича. Тако се басна сама собом развијала у том правцу. У новије доба, мислим пре свега на петнаести и шеснаести век, јављају се разни, мање више занимљиви и мање више оригинални писци басана код Немаца, Енглеза и Француза, али писци код којих се још не осећа поетска жица. Врхунац свој достиже модерна басна у великом песнику-баснописцу Лафонтену, у седамнаестом веку код Француза, и у великом песнику-баснописцу Крилову, у осамнаестом, односно деветнаестом веку код Руса.

¹⁾ Предавање, одржано 30. децембра 1923 на Народном Универзитету.
ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, 1. СВ., 1924.

Лафонтен и Крилов, дакле писци басана који су прави песници, то је сасвим нов објек у животу басне, и сасвим нова басна, и како су и ти писци као материјал узимали познате класичне басне. Пријмујући Лафонтена и Крилова човек и нехотице мало застане. Прави песници, а писци басана! Чудан мора бити процес стварања код баснописца који је прави песник. Песничке импресије и идеје иду обично горе, у визије и илузије, постају све лакше, све етеричније. А у басни, ма како да су запажања и идеје фине или узвишене, оне иду доле, на ниже и на ниже, из травестије у травестију, док се најзад не зауставе на каквом ћелавом младожењи, или разбијеном лонцу, или чворку, или магарцу. Чудно је песништво, где се песничко осећаје, прво, мора сабити у двадесетак редака, и, друго, не сме завршити ни правом трагедијом ни правом комедијом, него само жаоком, жаоком којој није баш у реду да се човек смеје, а срамота је опет да због ње плаче. Та чудна поезија, где је толико уздисања, дрхтања, трпљења неправде, гоњења и страха, где се толико зла чини, толико умире и коље, то је поезија над којом се деца слатко смеју, а одрасли над гро-тескним фигурама животиња, се наслеђују, а у главном заминују. Чудни песници! Песници који осећају тугу, бол, љубав, милост, а поезија им се преоблачи у зубату и рогату критику, и гребе, боде и угриза. Изгледа да су то песници којима је Бог дао многе песничке атрибуте, али им је одузео сузу, и тражи од њих да у најболију поезију нађу ништаван, или чак и смешан моменат. Тада поезија даје, тугу облане у маске и костице, и онда се забављају и смеју. Загле-дате им само у живот! Лафонтен се целог века неприродно много разоноћавао и забављао; а Крилов је неприродно дуго, скоро четрдесет година, самовоао, ћутао, забављао се добрым јелом, и давио нешто у себи читајући читаве сандуке сваковрсних романа. Чудни песници, који се никад субјективно не исповедају, а кад их занитате о субјективној њиховој поезији, онда „Лафонтен одговора: „Пишем басне јер ме то забавља“, а Крилов, на питање о басни, одговора о њој басном. Изгледа да је, на крају крајева, и Господин Бог можда један баснописац, који је Лафонтена и Крилова створио „да би га то забављао“, без обзира како ће њима бити.

Иван Андрејевић Крилов рођен је 1768, дакле у другој половини осамнаестог века, у Москви, и имао је један ~~шарочито за великоруко~~ необично безбојан живот. Син сиромашног трупног официра, Крилов је прве године детињства провео по разним местима Русије. Због велике сиротиње, васпитањем и образовањем малога Ивана занимала се његова мајка. Јадна жена ~~се~~ довијала ~~и~~ свакојако. У један

Крилов је била измолила дозволу неког богатог поседника да Иван може присуствовати часовима његове деце, које је држао Француз учитељ. Кад је Крилову било једанаест година, умре му отац, ~~и~~, још дете, ~~и~~ прима место подканцелисте. Годину дана касније бива премештен за канцелисту, у Твер, где му је некада и отац служио. Службама одузимала Крилову много времена. Слободне своје часове проводио је радо по улицама и трговима, на обалама реке Волге, све међу простим народом, и забављао се прислушкујући шта и како се ти људи између себе разговарају. Ту је, вероватно, темељ његовом огромном познавању народног језика, и особитој артистичкој осетљивости за ритам, музiku и фигуру тог језика. Сем те поуке, за даље умно образовање Криловљево има заслуга и један сандук књига који му је остао ~~и~~ од оца. Одједаред се ~~и~~ књижевни талент: као дечко од петнаест година пише ~~и~~ прву своју комедију. Све због сиротиње, и покушаја да се дође до болјег прихода, селе се Крилов и његова мајка ускоро затим у Петроград. Крилов ~~и~~ добија тамо неко место, и продаје своју комедију; место хонорара од 60 рубаља узима дела Расина, Молиера и Баоља. Под утицјима француских књижевника, почиње писати трагедије. Написао је свега две (слично Лафонтену, који је написао само једну), па онда, давши оставку на службу, улази у књижевна предузећа. Покреће ~~и~~ један, па други и трећи лист, у којима је писао и песме, а нарочито сатирична писма, исмевајући ~~и~~ разне друштвене аномалије и болести онога доба, особито глупо подражавање у свему Французима и њихову стилу. После листова долазе на ред комедије. Као и Лафонтен, Крилов их је написао доста, мање и више успелих; ~~и~~ свакако је комедија, пре ~~и~~ опет се ~~и~~ басне, најбољи књижевни успех Крилова. Мало по^тмало се рашичуло име младог драматског писца. Он улази у боља друштва (тим пре што је врло добро цртао и одлично свирао у виолину); прима понешто ~~и~~ од бурнијег живота престонице; или између свега тога не заборавља на даље своје образовање. После неког времена, ~~и~~ опет се ~~и~~ Крилов се ~~и~~ враћа ~~и~~ у Петроград, а успут, у Москви, предаје баснописцу Дмитријеву три превода из Лафонтенових басана. Не само да Дмитријев одмах ~~и~~ да се у Крилову јавио даровит писац басана, него су убрзо и шире књижевни кругови констатовали да је ~~и~~ преводима само идеја Лафонтенова, а све остало оригинално, Криловљево. Стигавши из Москве у Петроград, Крилов се опет лађа комедија, пише их ~~и~~ боље и боље, једну чак врло успешу, и, једва једном, кад ~~и~~ је напунио 40 година ~~и~~ (исти случај као и код Лафонтена), избија на прави пут ~~и~~ живота, почиње радити оно чиме ће истински прославити и свој талент и руску књижевност. ~~1808 године~~ штампа се прво издање басана, 23 на број у тој првој

свесци. Слава Криловљева расте од тога времена нагло, и симпатије га сретају са свих страна. Године 1812 постаје библиотекар Императорске Јавне Библиотеке. То је време велике отаџствене војне. Наполеон, Кутузов, разне друге личности и моменти из рата инспиришу баснописца у неколико махова. ~~Да бисмо часом прекинули сухо излаганje биографије.~~ Навешћемо ~~евде~~ једну од басана које је инспирисао моменат из француско-руске војне. ~~1812~~. Тадашњи руски адмирал Чичагов, ~~и~~ако му се говорило да то не чини, преузео је једном приликом да командује одредом сувоземне војске, и претрпео пораз. Не само да му је промакао Наполеон, него је изгубио и велики део коморе. Басна о томе догађају носи наслов *Штука и мачак*.

Зубатој штуки пало на ум
Да се лати мачкова заната.
Ко ће знати: можда ју је демон зависти дочепао,
Можда јој је, просто, рибља трпеза додијала,
Тек, решила се и замолила мачка
Да је собом поведе кад пође у хамбар
Мишеве да лови.
— Ја, али разумеш ли се ти, пријо, у том послу? —
Говори штуки мачор.
— Бојим се, осрамотићеш се:
Не каже се бадава да свако
Дело правог мајстора чека. —
— Остави се разговора, прико! Чудна чуда, мишеви!
Ловили смо ми и покрупнију рибу! —
— Лепо! Пођимо дакле, и у име **Божје!** —
Отишли, ~~ухватили заседу~~
Мачку никад боље:
Најео се уздуж и попреко. Па се онда, однекуд,
Сетио и прије.
Кад тамо, штука, једва жива, лежи, зева,
И репа скоро више нема...

У самој згради Библиотеке додељен је био Крилову и стан, а по заповести цара Александра I примао је, сем плате, још и пенсију. Од тога доба почиње за Крилова, или боље рећи почиње Крилов сам један потпуно тих, безбрижан и небрижан, монотон, тако рећи непомичан живот. Пуних тридесет година Крилов није остављао ни тај положај, ни тај стан. Годио му је, очевидно, такав живот. Сем на дужност, и на ручак у енглески клуб — где би, обедовавши, поигравши се каткад карата, свакодневно и одремао свој део — једва да је куда и коме свраћао, и ни за шта се на свету, ни као образован човек, ни као ~~феминин~~ писац, није интересовао. „Од досаде“, како је негде забележено, писао је с времена на време басне, и читao, не силазећи с дивана, сатима, понекад читав дан. Угојен, тежак, лењ, водио је један живот који је тешко разумети. Ако се метне на страну то да је на дужности био врло тачан, толико да је чак и друге заме-

њивао у дежурству — у~~осталом~~ већином зато да се ували^{да} у фотељу с романом, или да~~дрема~~ — ако се то метне на страну, остаје да је Крилов у~~Главном~~ јео, читao и спавао, и само између тога писао ~~басне~~. А ~~басне~~ потле је напољу брујала његова слава, ређала се издања ~~басана~~ и преводи њихови на ~~разне~~ стране језике. Крилова се све то није ништа тицало. Био је ~~тако~~ дакле чудак. Сам, у стану који је огрезао у нереду и прашини, он је до~~дудше~~ према сваком госту био љубазан и добар — добродушност му је била ~~кошница~~ особина — али у књижевне разговоре није улазио, а нарочито се није упуштао у препирке, ма колико^{да} неко противио његову мишљењу. Једини гости које је он сам звао и тражио, били су голубови. ~~Он~~ Прозори његова стана ~~дакле~~ увек пуни семенака, а кабинет и спаваћа соба пуни перја и ђубрета. Особито интересовање, чак врсту страсти, показивао је Крилов још за нешто, за пожаре. Тежак и немаран иначе, дизао се одмах и журио онамо где је нешто горело. За све остало, потпуна равнодушност^и у првом реду за властиту личност. Када му је стигао из Париза формулар који је требало испунити податцима за биографски речник знаменитих људи, склонио је хартију с речма: „Нека пишу о мени што год хоће...“ Мисаони, скривени живот Криловљев ~~је~~ ~~направио~~, ~~у~~ ~~прво~~ ~~направо~~ да је ~~сему~~ ~~наведено~~, морао бити жив, латентно активан. Прво, вечно читао; а затим, у разговору се врло често служио и објашњавао врстом басана, при чему му никад није недостајала ни идеја ни форма. Пред саму смрт, ~~који~~ — умро је, наравно, од оболелости желудца, ~~од~~ ~~акутног~~ ~~случаја~~ ~~због~~ ~~неког~~ ~~причи~~ објаснио је једном пријатељу свој случај овако: Натоварио мужик силну сушену рибу, да је носи на трг. А коју му слаб и истрошен. Суседи се смеју, опомињу га да ће бити ~~тако~~. А мужик све једно те једно: ~~неће~~, риба је сушена, па је лака. Међутим, успут је терет оборио коња и~~тако~~ је риба била сува. Тако нешто је, ето, и са мном. Јаребице су ~~тако~~ и раскуване и процећене, неће ми шкодити stomaku — говорио сам. Али, што је сувише, то је сувише, узео ствар како год ти драго...“ Умро је Крилов 1844^{године} стар 77 година, и што је много веће чудо, скоро до саме смрти здрав.

Да ли би се из ове скице ~~живота~~ живота Криловљева могао извести неки закључак о карактеру песникову? Брзо судећи, могао би човек рећи: у првој младости својој, Крилов ~~се показује као~~ стереотипни сиромашни литерат, који непрестано тражи и хлебац и самога себе. Касније, нађени баснописац се истиче као ~~лењак~~ ~~ханжав~~ епикурејца. Тај „лењи епикурејац“, то је, ~~искон~~ ~~изгледа~~, битна црта обојице песника о којима је овде било речи. Али, има јаких нианса у лењом епикурејству с једне и друге стране, и те ниансе баш и подвлаче различитост природе и ~~карактера~~ карактера на Криловљевој и на Лафонтеновој страни. Лафонтен је у ~~свој~~ лењости и епикурејству

~~свом~~ био много интелигентнији од Крилова; Крилов ~~је~~ опет у свему томе био морално много чистији од Лафонтена. Крилов се напатио и на гладовао пре него што је дошао до епикурејства; и кад је почeo епикуреисати, чинио је то у невиним областима, и чисто на свој рачун. Лафонтен је епикуреисао откад је знао за себе, и то у свима областима живота, и на рачун, пре свега, своје жене и сина, а затим још и других људи. Међу ~~Ла~~фонтеновим цртама карактера, сем ~~неких~~ осећања пријатељства и пријатељске оданости, ~~и пожртвованости, нема~~ ниједне моралне црте; ни религиозног морала, ни морала дужности, ни морала осећајности ~~и~~ части. Он није волео децу, није волео домаћи живот, није имао праве љубавне страсти ни за кога и ни за што. И то код њега, врло ~~ко~~нспиративно сагласно, доказују *и живот и дело*. По суду и Русоа и Вилтера, у новије време Хиполита Тена, а у најновије Е. Фагеа и Р. Думика, у ~~Ла~~фонтеновим баснама, баш као и у његову животу, нема правог, чистог морала. Код Крилова ствар стоји сасвим супротно. Кад је реч о његовим карактерним цртама, биографија његова скоро да је сасвим излишна: живот Криловљев, ~~закон себи, нежност је~~, ~~између~~ ~~било никакав~~ ~~живот~~; а ~~у~~колико је живот, никакве особите сагласности нема између тога живота и пишчева дела у том животу. Код Крилова је ~~закон~~ ~~закон за констатовање интимне природе~~ меродавно пре свега *дело*, *и скоро искључиво дело*.

Интересантно је како се битна карактерна црта Криловљева открива на једном од најпростијих, и сигурно најнесвесније рађених места у целој збирци његових басана. То је препев Криловљев старе, познате, до њега већ клишетиране басне о ~~Врану~~ и ~~Лисици~~, где лисица, препреденим ласкањем, натера ~~врану~~ да запева, и да испусти сир који је држал у кљуну. Крилов је у тој басни, стварно, врло мало ~~од~~ ступио од узорака својих — и оног класичног и оног ~~Ла~~фонтенова — али ~~од~~ступање је необично карактеристично. Само је један дубок и снажан морални инстинкт био кадар ~~у~~ два потеза из основе изменити све. ~~Да видимо ко су, и каква су лица у тој басни.~~ Код ~~Ла~~фонтена, ~~врана~~ је будала, а лисица је угурсуз. ~~Ла~~фонтен је ту басну сложио у сјајне стихове, али се из текста јасно види да је његову галском духу пре свега ~~баш то~~ ~~годило~~ што су на сцени будала и угурсуз, и да се он том уживању предао без обзира на то што ће дете, или једноставан читалац, доћи у неприлику: како да изведу поуку, и куда да управе своје симпатије. ~~У~~ класичној басни је још горе: тамо је ~~врана~~ лопов. Док код ~~Ла~~фонтена стоји, просто и неодређено: „~~Врана~~ држаше у кљуну парче сира“, у класичној басни текст гласи: „Сир је украда, и с пленом својим“, итд. У класичној басни се дакле читалац опредељује не између будале и угурсуза, него између лопова и угурсуза. Код Крилова пак басна почиње овако: „Однекуд је Бог послao ~~врану~~ залогајчи сира“ — ~~врана~~ се дакле подвлачи као врста

таврану

таврана как

трупаштава

сиротског ћавола: ~~векако је оним речим истакнуто небројући~~ позиције руга. а тада је облога заобиле не

И. А. Крилов, руски писац басана

7

сајање достојног сиротског ћавола: ~~а~~ лисица се одмах затим на два места изречно назива угурсузом. Читалац ~~у~~ има, на једној страни, ~~је~~ евентуално грешно лице, али чији грех смањују оним текстом истакнуте околности ниског ранга и незбринутости; и има на другој страни одређено именованог угурсуза. Али ~~сам~~ још нисмо готови. На крају басне, у поуци, код Ларонтена говори лисица, дакле моралише угурсуз, и каже ово: „Драг ~~табори~~ врано, запамти да сваки ласкавац живи на рачун онога ко га слуша“. Код Крилова говори у поуци ~~писац~~, и каже овако: „Не само ~~врана~~ него свима нама лекција: ~~табори~~ ~~којимо~~ се људма ~~говори~~ говори да је ласкање гнусно и опасно, али узалуд; ~~у~~ у срцима нашим увек има место ~~у~~ за ласкавца.“ Тамо дакле сарказам и злурадост, а овде скрушеност. После Криловљеве басне, пуг за морално опредељење читаоца ~~јаснији~~ је, ~~рекли~~ ~~бистмо чак~~: јасан је и један је.

✓ јакље

Да видимо сада како стоји са уметничком вредношћу Криловљевих типова? У већини класичних басана ~~изузетака~~, дакако, има: неке Бабријеве басне опасан су конкурент модерним ~~животиње~~ ~~домаћим~~ аутоматски; круто размештене, искачу као марионете, и из њих говори ~~по дужи~~ прецизним ~~изјутри~~ реченицама, ~~понајимо~~ само пишчева мисао. Иза свих тих животиња чучи и води ~~житељ~~ мање више једно исто лице. То је дакле ~~сатирично~~ позориште од којег су нам остали бесмртни текстови, али не и бесмртни типови. Ти долазе тек са баснописцима који су и прави ~~художници~~. Сети се, ~~а~~ ~~Ларонтенове~~ Чапље, тог усамљеног мрзовљног и смешног хипохондра; или Криловљева Дамјана са ~~усобитом~~ чорбом, којом дотле нуди и налива госта, док несрћни човек, сав ознојен и ван себе, не скочи и главом без обзира не утекне. То нису персонификације, то су, и Дамјан и Чапља, лица са рангом индивидуалности из ма које добре комедије. Песници-баснописци дакле износе пред нас уметнички изражене фигуре, жива, типична, занимљиво оцртана лица, свако са неким општим карактером и са посебним карактеристикама у једном даном моменту. ~~Крилов и Ларонтен брави су уз ове логораше басне~~ ~~и да врате~~ X

Навешћемо неколико примера. ~~У басни у којој~~ Стари лав жели меко лежиште; ~~а~~ космати вуци и медведи нуде, не само вуну, него и ~~кости, лапе, не смеје,~~ и журе да остригу ~~шарену~~ козе и јањиће, и одеру јелене и срне. ~~У~~ тој басни ~~има~~ ~~обакав~~ ~~моменат~~: ~~смехове~~ :

Лаву, осталу и онемоћалу,
Дотужала тврда постельја.
Боле кости од ње, и не греје.
Он дозива своје бојаре и говори им:
— Друзи моји, за старца је ова постельја и сувише тврда.
Не би ли се могло, не буд' на терет ни сиромаху ни богаташу,
Сабрати мало вуне и кострети,
Да не лежим на голом камену.

✓ једно мало

✓ честови

✓ честови

X ~~Лајфшиц је можда јака у чисто литејарској стилизацији; али је Крилов чистоје дубљи осетар и торада. Ако басна може бити и смешна, што ли не има у Криловљевој басни.~~

Криловљева једрост, природност и увек доминантни симбол.

~~На другом месту, где налази се профиле муха у басни~~

Како ~~Кошко~~ су ~~животиње које се раскидају~~ цртја у гримаси бившег тиранина који моли, ~~и~~ који се ~~нада~~ нада. ~~Или опис мухе из басне Муха и Чела:~~

Ја ти летим само по баловима и гостима;
У граду залазим у све куће велможа и богаташа:
Је ли негде свадба, или рођен-дан, ја сам међу првима;
Једем из порцелана, пијем из кристала,
Пре свих гостију се ја послужујем.
При том још непрестано облећем око лепих девојака.
А уморим ли се, падам на румене обрашиће
Или на снежно беле вратове.

У костиме више од али ~~Кошко~~ Крилов ~~не~~ само да уме дати физиономију и карактер живој животињи, него уме то учинити и кад се ради о ма којем предмету, рецимо о најмртвијем међу мртвим предметима, о камену. У басни о камену и киши ~~стоји~~ ~~било је персонификација камен~~ Камен:

Пази, молим те, како се ту рашуштала, та глупа киша!
И још је свима мило, дочекали је као жељена госта.
А шта је учинила? Падала свега два три сата.
Док ја, то је нешто сасвим друго.
Векови су откад ја овде стојим,
И увек тако, тих и скроман,
Ма куд' да ме ћушну, ~~и~~ останем мирно лежећи —
Па ипак, до данас још не чух себи ни хвалу ни славу.

Кошко је тако ~~реактивно~~, да човек чисто види пред собом неки пупави уображени камен, и осећа да би тај камен распознао међу другим камењем. ~~Или~~ у басни где лав тражи васпитача своме царевићу-сину, читав ред оштро карактерних силуета разних животиња:

— Да дам сина лисици? Лисица је умна,
Али много лаже, а с лажљивцем је у сваком послу мука,
Не би dakле ваљала та царска наука.
Дати га кртици? О њој се говори да воли ред у свему;
Да коракнути неће док добро не распипа где је;
Да свако зрно за своју трпезу сама чисти и љушти,
Једном речју, да је велика звер у малим пословима.
Беда је само у томе што је кратковида, што од носа даље не види.
Да, поредак њен вреди, али шта је хасна од њега
Кад је лавово царство веће од њена критичњака.
Да дам сина пантеру? Пантер је одважан и силан,
И још и велики тактичар, али није политичар;
Грађанско право не разуме, најбоље што зна то је да коле. —
~~У~~кратко, све звери, чак и сами слон,
Поштован у шуми к'о у Грчкој Платон,
Чинио се лаву мало уман и недовољно учен.

У неколико цртја не само галерија животиња, него ред уметничких поступака: лисици је истакнут порок; пантеру нагон ~~и~~ кртици, претенциозном ништавилу, дат је портрет у много ситних цртица; а слону,

сили једној од које животиње имају респект, али никакав страх, духовито је подметнут респект од филозофа.

Писац који тако јасно види свуд око себе лица и изразе, тако лако смаштава покрете и сцене, тај писац несумњиво мора имати јаких уметничких квалитета. Прво, дубоко осећање природе уопште; затим велику љубав за створења која тако много и немо трпе, и која су гоњена и онда кад имају снагу да се бране; најзад, необичну особину да вегетативне и сензитивне душе животиња и биљака и разумне душе људи изједначује, меша и замењује, и наизменце ставља час човека над животињу, час животињу или биљку над човека. У томе је тајна и вештина Криловљева уметничког персонифицирања. *(Ra)*

Персонифицирања изводи Крилов на разне начине. Има басана где животиња не долази са својим природним карактером, него са наметнутим карактером човека. То су случајеви оштрих, сатиричких басана. Рецимо, басна *Сељак и пас*, где је пас персонификација човека који предузима много послова, и још све такве послове у којима се не разуме. Басна та, као што ће чути, персонифицира још и један особити, баш данас актуелни тип човека: који, иако ни један посао не уме урадити, за све неурађене послове уме плату примити:

У сељака, богата економа,
Газде врло великог домазлuka,
Најмио се пас: и кућу да чува,
И хлеб да пеке,
И још и расадник да залива.
— Није него још нешто — рећи ће читалац.
— Хајде што ће кућу да чува,
Али ко је видео да пси лебац пеку
Или да расадник заливају? —
Али наш Гаров се примио свих послова,
Записао се на три платна списка,
И — њему дивно, а другима шта Бог да.
Домаћин се међутим спремао на сајам.
Отпутовао је, продао и пазарио, па се и вратио кући.
Али кад се по кући осврнуо, пресело му све.
Љут је као рис:
Ни хлеба, ни расада,
И још се увукли и лопови и покрали све што су нашли.
Овамо Гарова: Шта је и како је било?
А у Гарова за све готово оправдање.
Хлеб није могао испећи јер је радио у расаднику;
Расадник је пренебрегао јер га издадоше ноге
Летећи око имања да се ко не увуче;
А лопове зато није ухватио што је
Баш тога часа отишао хлеб да пеке.

Крилов, обратио, слушај персонификације, где животиња *задржавају* свој природни карактер. То је за писца басне прилика да истакне своју студију анималног света, *своје уметничко тумачење животиња*.

V cballoz

Занимљово је видети *како Крилов изледује обично*
басончице

Али сваки даском сај тога Криловљевог
богату, црвену делимачну серију

чак неких чистовија „запоуграна.“ У *изнозу*
басни араде се јављају

ских гестова и поступака, Такво су, рецимо, басне где жабе долазе као оно што одиста јесу: мала, страшљива, вечно немирна и злослута створењца; ~~и пр~~ жаје ~~које су~~ одједном измисле да би се сунце могло оженити, и, ~~стога~~ ~~да~~ како ће онда два, а после и више сунаца ~~снуром~~ исушити све баре и уништити све жабе. Разне басне о лакомисленим брзоплетим мишевима који сваки час упадају у беду. Или басне о полтронски мудрим пацовима; рецимо о оном нарочитом који се опрезно држи на одстојању од брашном посугот мачка, и вели му: „Ни да си врећа, нећу ти ближе“. У тој врсти басана нарочито се истиче Криловљева басна о *Штиглицу и сунцу*. Скромност неугледне чичице истакнута је ту на особито леп, ~~поетски~~ начин. И још је та скромност симболски типична за ~~басне~~ сиве друштвене фигуре код којих је скромност јад и страх, сем што је врлина:

Повучен у самоћу,
Страшљиви штиглиц, ~~и~~ једнога јутра, чирикао чирикао;
Не зато да би му ко песму похвалио, не,
Него просто тако, што му се певало.
Одједаред, ~~и~~ у блеску и слави,
Стало ~~и~~ дизати из мора јарко сунце,
Доносећи живот свему.
Тада, у сретање њему,
Разлеже се читав хор славуја из дебеле шуме.
Штиглиц замуче. — Шта је с тобом? —
Запита га подругљиво јеж.
— Ти, пријашко, као да више не смеш?
Зашто си престао певати, зашто, дё?
— Зато што немам гласа
Којим би сунце достојно величао —
Одговарао је, кроз сузе, мали штиглиц —
А слабим својим гласом да певам сунцу, то не смем.

Тје ~~густа~~ ~~и~~ ~~все-~~
~~зит~~, ~~она~~ ~~и~~ ~~все-~~
Ова ~~басна~~ ~~Ч~~ потресе человека. И замисао и слика су тако поетске, да човек ~~формира~~ прође кроз емоцију од песме, а не кроз импресију од басне. Та врста ~~басне~~ понесене басне доста је честа код Крилова. У тим баснама је пуно лирских, чак и елегичних места. Рецимо, басна у којој отровна змија уједа безазлено јагње. Јагње, умирући, пита је зашто је то учинила, а змија сикће: Ниси ми ништа училило, ~~не~~ али ја сам те по предострожности ујела, јер ко зна да ли ниси зато дошао да ме убијеш. „Ах, не! — лелекне јагње ~~и~~ испусти душу“. Ова басна је пуна елегичног ~~израза~~, у оригиналу се чита као права песма. Али те Криловљеве басне ипак не престају бити басне. ~~и~~ Већ безусловно доносе собом и дидактични момент. Малочас споменута басна, колико год је елегична, толико је и дидактична.

Дидактичну, поучну сврху басана споменули смо већ неколико пута. Та поука чинила је некад од басана ~~доста~~ ~~нишку~~ врсту књижевности, ~~нишку~~ врсту у смислу одсуства уметности и поезије. Али,

нишку

нишку

дошли модерни писци басана, прави песници, који су басну ~~написали~~
високо дигли ~~и~~ сухоту и хладноћу басне, где год се може, замењивали су
~~и~~ поезијом, ~~и~~ осећајним елементом и интенситетом. То није лака
ствар. Јер, психологија у басни ~~не~~ не сме бити психологија импулса,
~~не~~ мора остати психологија савести и морала. Савлађивању те тешкоће ~~која јесу веш-
ти баснописаца~~ да остану басници, а да ишади анти-
вичаја свогим чу-
гавају, че да
се захвали што се дидактички елеменат у басни удобио по значајима,
а обогатио по формама. Од басана као таквих очекујемо ~~да~~ корисну констатацију, ~~и~~ по могућству савет или поука, па, најзад чист
морал. Та је скала код разних баснописаца различна. ~~Мој~~ ~~речи~~,
~~и~~ ~~корисну~~ констатацију ~~да~~ да је добро умети сачувати своју кожу.
Који баснописац ту констатацију ~~не~~ тај ће имати повише ~~и~~ малочас
споменутих басана у којима су животиње представници полtronске
мудрости, неодлучности, кукавичлука. ~~и~~ Мало више на скали, може
стајати, кажимо, савет да треба умети попустити, ~~и~~ резигнирати.
Још више, поука да треба радити и истрајати. Од прилике на исту
висину скале ~~и~~ поука да треба ценити златну средину. Још више, ~~ка~~ скали, речико,
долази учење да треба бити опрезан, обазрив, мудар. Још више, по-
чиње прави морал: солидарност, доброта. Требало би сад ~~да~~ речи:
~~Дикон~~
~~Криловљева~~
и тако даље, односно и тако више; али кад то кажем ~~и~~ то важи
само за Крилова. Код Ларонтена се скала завршава са добротом, и
још је и та доброта већином доброта само кроз солидарност. Код
Крилова је скала и богатија у степенима, и на појединим степенима
интенсивнија. Онај најнижи степен, у пркос томе што ~~и~~ Волтер каже
да је цео свет један *sauve-qui-peut*, један „чувай кожу“-свет или „хватај
маглу“-свет, у пркос томе тај најнижи степен, са моралом личног инте-
реса, долази код Крилова сасвим ретко. Угурсузлуци и подвала најмање
~~и~~ ствар. Ларонтен, ~~и~~ против, врло их воли, и, мора се признати,
уме сјајно ~~и~~ да их нађе, и да их обради. Покажемо ~~и~~ на његову
басну *Шарлатан*. Шарлатан се нуди да ће за десет година обучити
ма којег магарца вештини лепог говора, реторству. Наилази на будалу,
прави уговор, преузима магарца, прима паре, и одлази са подвал-
цијском мишљу: да за десет година један од уговорача, газда, магарац
или учитељ, сигурно неће више бити на свету, и да онда уговор не
може имати никакву вредност. Та врста духовитости није Криловљева
најјача страна. Код њега, и у хумору, па чак и у сатири, има врло
често много више ироније, и то ~~и~~ сажаљиве ироније, него безобзирне,
пакосно праштаве ~~и~~ злобности. То није увек најумеснији и најзанимљи-
вији ~~и~~ понекад је Криловљева басна на том степену мало млака и
следа. Не увек, наравно. Уме злобност његова јеести и горе од Ларонтено-
ве. Упозорујемо читаоце на ~~стребо~~ љуте басне Криловљеве
на рачун клеветника и критичара. Али је зато ~~и~~ на оном другом крају
скале, ~~Крилов~~ прави мајстор. И тако у оквиру басне, иде он до најчи-

✓ ha one retheady corporate

стијих одблесака племенитости, до извора доброте, до највишег морала. Узимамо за пример басну *Кошућа и дервиш*:

Млада кошута, губивши своју дечицу,
Ходала је, с вименима још тешким од млека,
И сретнувши у шуми двоје вучића.
Стала испуњавати свети дуг материинства.
Дервиш, избезумљен, говорио је:
— О нерасудна животињо, коме расипаш и дајеш
И љубав и млеко?
Од вучића те не чека захвалност,
Они ће данас сутра крв твоју локати.
Знај, ако ниси знала.
— Можда — одговара кошута, — али ја на то нисам мислила,
И нећу да мислим. Чувство материинско,
То је мени прече од свега,
И млеко би мене угушило
Кад бих престала њиме да храмим.

Па руска црта, црта благородне доброте, саминости, појртвовности, жеђи за добрым делом, та црта се јавља код Крилова — наравно у одговарајућој мери — у свима групама басана. Ако се треба наругати, место руке долази доброћуда комика, ако треба дати карикатуру, Крилов се уздржава од карикирања отровним речма, него баца пред нас карикатуру у лаком цртежу. Ако треба сатира, Крилов је тако замумуљи у причу, да тенденција никде није гола и срамна. Нека буде дозвољено за сваку од ове три категорије дати пример. Прво, где место руке долази доброћуда комика, за то је у Крилова тма примера, један лепши од другог. *Бирам* кратки, у Русији врло популарни *Тришкин кафтан*:

Тришки се подерали лактови на кафтану.
Ништа за то. Дохватио Тришка иглу,
Срезао четвртину рукава,
Закрпио лактове,
И кафтан је опет читав.
Али, руке до лаката голе.
Људи се смеју. А Тришка вели:
— Није Тришка глупац, поправиће и то:
Биће рукави још дужи но што су били,
Јер је Тришка Тришка, и уме се наћи.
Па среза пешеве,
И њима настави рукаве.

Поука.

Виђао сам их, многу господу,
Која запетљавају, али и поправљају,
Добра досетка им увек ћа длану,
Само, кад погледаш,
Кочопере се у Тришкином кафтану.

~~Небо и земља~~

~~Докази сад~~ пример за карикатуру која је сва у лаком цртежу. ~~У~~ ~~басне~~ ~~дите~~ ~~ко~~ ~~фина~~, не само у Русији, него и у светској литератури популарни ~~басни~~ ~~Кварштеш~~:

Фантазија мајмун,
Ослић,
Козлић,
И трапави мёда
Решили су да саставе квартет.
Набавили ноте, бас, брач, и две виолине,
И сели под липу да задиве свет.
Троше гудала, стружу, стружу — ал' музика, да те Бог сачува.
— Стан'те, браћо, стан'те! — узвикује мајмун —
Како свирка да вальа кад рђаво седите.
Ти, медведе, с басом, седи наспрам брача,
А ја, прима виолина, сешћу ево овде,
И музика тад' ће бити сасвим друга,
Поиграће ~~сви~~ и шума и лузи. —
Променили места. Али у квартету
Опет нема склада.
— Стој, прекини! — виче тад магарац —
Сад знам где је тајна!
У ред треба сести, па ће све да вальа. —
Послушали, сели друг до друга,
Али у квартету ни сад нема склада.
Ударише свирци у препирку, у свађу и ларму,
Да л' треба овако ил' онако сести.
Одједаред, ето међу њих славуја.
— Певче, певче, баш нам добро дође:
Поклони нам ~~ко~~ мало пажње и стрпљења,
Толико да квартет у ред доведемо.
Како видиш, и ноте су ту,
И инструменте имамо,
Размести нас само где ће ко да седне.
Одговара славуј:
Свирање, то је ствар умења,
~~Бог~~ вар финих ушију.
А ви, браћо, сели тако или наопако,
За музику нисте баш никако.

~~Највећи~~

~~Остоје~~ ~~да~~ пример за сатиру Криловљева типа. ~~У~~ ~~који~~ ~~који~~ ~~дасни~~, дођуше мизерија човекова истерана ~~на~~ видело, али из ~~које~~ не бије ни сарказам ни освета. Басни је наслов *Витетез*:

Витетзу неком, у давна времена,
Прохтела се ретка прикључења.
Опремио се дакле да пође на војну.
Удариће против чаробника и против духови.
Бацио на се оружје, и заповедио да му изведу коња,
Али, пре но што ће се бацити у седло,
Овако се обратио парипу:
— Чуј ме, плахи мој и верни хате:
Удри преко поља, кроз дубраве и горе,

Куда год те очи воде,
И како год витешки закон налаже,
Пођи, и пут славе нађи!
Па кад победим зле непријатеље,
И доведем невесту, китајску принцезу,
И покорим до два до три царства,
Труде твоје, друже, нећу заборавити,
С тобом ћу сву славу поделити.
Коњушницу ћу ти к'о дворац спремити,
Лети ћу те у хладу држати,
Обилно ћеш јести понајбољу храну.—
Ту вitez скочи у седло, и пусти уздице,
А парип окрете, и с вitezом право правце у стају
Пред јасле.

Треба још рећи неку реч о форми Криловљевих басана. ~~XXXX~~, о стилу, ритму, језику, фигури, о ономе што најбоље доказује да је Крилов песник. ~~И~~ ~~мало~~ ~~много~~ да се каже. ~~да~~ ~~тиме,~~ ~~и~~ ~~то~~ ~~мено~~ ~~расправљање~~ ~~и~~ ~~почети~~, али ја сам досад ~~изузимају~~ ~~зато~~ ~~што~~ ~~је~~ ~~то~~ ~~у~~ ~~овом~~ ~~по~~ ~~себи~~ ~~скромном~~ ~~реферату~~ ~~једно~~ ~~од~~ ~~најбољи~~ ~~места~~. ~~Ја~~ ~~сам~~ ~~вам~~ ~~напомена~~ ~~целе~~ ~~басне~~ ~~и~~ ~~одељке~~ ~~у~~ ~~сиромашном~~ ~~и~~ ~~трављавом~~ ~~про~~ ~~зном~~ ~~преводу~~. ~~На~~ ~~так~~ ~~начин~~ ~~је~~ ~~напомена~~ ~~сва~~ ~~особите~~ ~~живост~~, ~~духовитост~~, ~~музик~~, ~~колорит~~, ~~лепог~~ ~~руског~~ ~~народног~~ ~~језика~~, ~~и~~ ~~Криловљева~~ ~~стиха~~. У оригиналном тексту ври од узречица, пословица, особитих израза и духовитих обрта. Крилов је писао своје басне најсржнијим народним језиком. Непосредно за фразом искаче жива силуeta или сцена. Басна Криловљева трепти од здравог хумора, од оригиналних мотива и травестија, од живог стиха и ритма, од обиља сваковрсне поезије. ~~Наш~~ ~~израз~~ ~~је~~ ~~дроб~~, ~~тврда~~ ~~шкоља~~ ~~да~~ ~~у~~ ~~дакле~~ ~~слугај~~ ~~да~~ ~~загај~~

~~Понављам, у томе прозном преводу од свега тога нока није~~ ~~гласа.~~ ~~Тешим~~ ~~се~~ ~~мало~~ ~~помињу~~ ~~да~~ ~~сам~~, ~~изнесени~~ ~~верну~~ ~~садржину~~ ~~басана,~~ ~~испитано~~ ~~је~~ ~~макар~~ ~~главније~~ ~~црте~~ ~~и~~ ~~тенденције~~ ~~Криловљева~~ ~~талента~~ ~~и~~ ~~уметничког~~ ~~карактера~~. То желим ~~на~~ ~~крају~~ још једаред сабрано рећи.

Крилов, ~~ко~~ као сви они који су имали талент за писање басана, пре свега ~~вид~~ слабости и недостатке, и волео да исмева и пецка. ~~А~~ли он је при том испољавао ~~ник~~ једног изузетног писца басана, готовог да и своје властито дело метне пред огледало истине, и да, зато, својим баснама нити одвише понижава, нити одвише огорчава. ~~Н~~а ~~сем~~ ~~последица~~ ~~тога~~ ~~је~~ ~~била~~ ~~да~~ ~~он~~ ~~сам~~ ~~своју~~ ~~басну~~, ~~сем~~ ~~можда~~ ~~два~~ ~~три~~ ~~случаја~~, ~~никада~~ ~~није~~ ~~понизио~~ ~~до~~ ~~лакрдије~~ ~~и~~ ~~фарсе~~. ~~А~~ ~~да~~ ~~последица~~ ~~је~~ ~~била~~, ~~и~~ ~~то~~ ~~је~~ ~~оно~~ ~~највише~~ ~~и~~ ~~највредније~~ ~~код~~ ~~Крилова~~. ~~А~~ ~~да~~ ~~се~~ ~~он~~ ~~није~~ ~~извргао~~ ~~у~~ ~~чистог~~ ~~скептика~~, ~~песимисту~~ ~~или~~ ~~цинику~~. ~~На~~ ~~једној~~ ~~страни~~, ~~његова~~ ~~басна~~ ~~не~~ ~~дира~~ ~~децу~~, ~~школу~~, ~~учитеља~~, ~~лекара~~, ~~свештеника~~, ~~брак~~. ~~На~~ ~~другој~~ ~~страни~~, ~~његова~~ ~~басна~~, ~~после~~ ~~пријатељства~~, ~~солидарности~~ ~~и~~ ~~доброте~~, ~~има~~ ~~још~~ ~~и~~ ~~милосрђе~~, ~~и~~ ~~провиђење~~, ~~и~~ ~~оно~~

што се од басне најмање може очекивати: снажан израз вере у добро, вере у свагдашњу победу добра над злим. То је највиши хитац до којега је басна, кроз Криловљево перо, добацила, највиши њен хитац ~~које~~ у смислу уметничке ~~таке~~ и чисто моралне енергије. Завршујем ~~и~~ ^{обај} ^{записав} ~~од једном~~ басном која ће то ^{доказати.} Басни је наслов *Различак:*

<sup>У јасно и крез
лесоту</sup>

Негде у честару, ~~и~~ пред вече, расцветани различак се одједаред
Пресенетио, упала завенуо,
И, обесивши главицу низ петельку,
Чекао тужно да му дође крај.
Жалобно и тихо је шаптао зефиру:
— Ај, кад би што пре свануо дан,
И сунце опет осветлило поље,
Можда би и мени још мало живота дало. —
— Ала си ти неки простак — прекиде га буба
Која се ту негде мигољила.
— Таман је сунцу брига
Да гледа како ти растеш,
И пази да ли ти венеш или цветаш.
Буди уверен да оно нема за то ни времена ни воље.
Кад би ти умео летети ~~и~~ могао видети свет ~~и~~
Овако као ја,
Ти би знао да живот и срећа шумâ и њивâ
Заиста једино од сунца зависи,
Да оно, заиста, топлотом својом орева грдне храстове
И кедре,
И лепотом обилно укращава мирисне цветове.
Само, ти цветови нису то што си ти:
Њиховој красоти и вредности нема мере,
Тако да је и самом времену ~~и~~ да дође да их коси.
Док ти, нит' леп, нит' мирисан —
Ах, не буди сунцу својом муком досадан!
Не машај се за оним што није према теби!
Ђути и вени! —
Али, ~~о~~скочило је међутим сунце,
Гранула светлост по природи,
По свету бильјака се просули зраци,
И бедни различак, завенуо у ноћи,
Оживео је поново кад се небо отворило.

Исидора Секулић